

# ערכים והלכות במעגל השנה

(ע"פ לוח השנה של הרב יוסף צבי רימון)

לבן – הלכות, ערכים – ירוק

| תשרי  | לאלו פירות או ירקות בחודשים תשרי-חשוון יש שייכות לשמיטה?                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|       | <p>ירקות: כל ירק שנקטף בשמיטה קדוש בקדושת שביעית. לכן, כמעט כל סוגי הירקות עשויים להיות קדושים כעת בקדושת שביעית, אך ישנם גם ירקות רבים שאין בהם קדושה כיוון שנקטפו בשנה השישית. בתקופה זו ניתן להשיג ירקות מאוצר בית דין, ובכך זוכים לאכול ירקות הקדושים בקדושת שביעית. לחילופין, ניתן להשיג יבול שנקטף בשישית ודברים נוספים. פירות: כל פרי שחנט (נפל הפרח וניכרה צורת הפרי) בשמיטה קדוש בקדושת שביעית. לכן, בחודשים הראשונים של השמיטה ניתן לקנות פירות בצורה חופשית. רק לאחר כמה חודשים, יגיעו לשוק פירות שמיטה, ויהיו מצויים גם בשנה השמינית.</p>  |
|       | <p>בשמיטה מבינים שלא הכל בדינו. במציאות שלנו ישנה תחושה שאנחנו יוצרי הכסף, שולטי ההון. אך באמת יודעים אנו שלמרות שאנו צריכים לפעול בעצמנו, הכל מגיע מאת ה', שמברך את עמלנו. השמיטה תחדיר בלבנו "כי לי הארץ" – הכל שייך לה' והכל מגיע מאת ה'. נעבוד ונפעל אך נזכור תמיד שברכת ה' היא תעשיר! "כי עיקר מצוות השביעית היא שידע האדם כי הכול של ה' יתברך" (פרי צדיק, בהר, ד).</p>                                                                                                                                                                           |
| חשוון | כללים בטיפול בגינה בשמיטה:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|       | <p>ישנן מלאכות האסורות מדאורייתא וישנן מלאכות האסורות מדרבנן. מלאכות דאורייתא (זריעה, זמירה, קצירה ובצירה) אין עושים כלל בשנת השמיטה (אמנם, לקטוף מותר בכללים מסוימים) אולם מלאכות דרבנן (השקיה, זיבול, ניכוש עשבים, כיסוח, ריסוס ועוד) הותרו בשמיטה כדי לשמור על הצמחים הקיימים שלא ימותו ("לאוקמיי") ולא כדי לפתח ולשכלל את השדה ("לאברויי"). לכן, אי אפשר לזרוע או לנטוע בשמיטה וגם לא לזמור את הענפים וכדומה. אולם, ניתן להשקות ולרסס וכדומה בכדי לשמור על הגינה. באופן זה, ניתן לשמור על גינה יפה בשמיטה, ויחד עם זאת להקפיד על הלכות השמיטה.</p> |
|       | <p>בשמיטה המציאות החברתית הולכת ומתעלה. אין זו רק עזרה לעניים; בשמיטה כולם נותנים וכולם מקבלים - השדות מופקרים! מגלים כוחות, מבינים שלכל אחד יש מה לתת.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

מן התורה, מותר לאכול ירקות או תבואה שגדלו מעצמם בשמיטה. למרות זאת, חז"ל אסרו גם ירקות אלו, כיוון שאנשים היו זורעים בסתר והיו אומרים שגדל מעצמו. גזירה זו של חכמים נקראת 'גזירת ספיחים'. איסור ספיחים קיים רק בירקות, כיוון שרק בהם יש חשש שגדלו בשמיטה מזריעה שנעשתה בשמיטה ולכן רק לגביהם שייך החשש שהוביל לתיקון הגזירה. איסור ספיחים דורש הקפדה מיוחדת בקניית הירקות, ודבר זה יוצר חומרה מיוחדת בירקות מעבר לפירות. ניתן לראות בלוח הזמנים, את הזמן המדויק שבו חל חשש ספיחין בירקות. צריך להקפיד לקנות רק עם הכשר. ניתן לקנות ירקות של אוצר בית דין (בחלק מן הירקות), יכול שישית (למשל בגזר ובתפוחי אדמה), ירקות של מצעים מנותקים וירקות מהערבה הדרומית. אם הללו אינם בנמצא יש על מה לסמוך לקנות מהיתר המכירה או מיבול נכרי (בכמות קטנה, בדומה לכל השנים).

בכל השנים אנשים עסוקים בעבודה רצופה, ולעתים כמעט ואינם רואים את בני המשפחה. בשמיטה ישנה עצירה ממתח העבודה, ופנאי וחיבור למשפחה. כיצד ניתן לחזק במציאות שלנו את החיבור למשפחה? מה ניתן לעשות בשמיטה שייתן חיבור חזק יותר? כל אחד ינסה לפנות זמן מתאים ולהתחבר בו יותר למשפחתו; להעצים ולהעמיק קרבה וחיבור בין בני הבית, להיעזר בשנה קדושה ומיוחדת זו, גם לבניית התא המשפחתי.

טבת

כיצד משקים את הגינה בשמיטה?

ניתן להשקות את הגינה בשמיטה באופן הנדרש לקיומה, אך לא מעבר לכך. אמנם, לדעת הרבה פוסקים כאשר מפעילים את הממטרות לצורך קיומי של הגינה, ניתן להשאירן פתוחות כמה שרוצים. הדבר אפשרי במיוחד כאשר מפעילים את הממטרות באמצעות מחשב. לכן, בשנת השמיטה יש לדאוג שהמרווח בין ההשקיות יהיה גדול יותר מכרגיל (בצורה המינימאלית ההכרחית לצמח – למשל, אם בדרך כלל רגילים להשקות פעם בשלושה ימים, ישקו פעם בשבוע, בהתאם לתנאי הצמח והמיקום), אולם ניתן להאריך את זמן ההשקיה כפי הרצוי.

השמיטה מחנכת אותו שלא ייתפס לרכושנות על אשר לו, ויוכל לרכוש את מידת הוויתור. כאשר ירכוש מידה זו לגבי אדמתו, בוודאי תשפיע מידה זו גם על התנהגותו בשאר התחומים: ויתור לחבריו, וויתור בין איש לאשתו; ויתור בכביש. הוויתור מראה על עומק, על ענווה, על יכולת לתפוס את המציאות בצורה רחבה ולאפשר גם לאחרים לתפוס את מקומם.

שבט

מי מפחד מקדושת שביעית?

קדושת שביעית היא זכות מיוחדת, ולכן צריכים אנו להשתוקק לרגע שבו נאכל פירות קדושים! יש הסוברים בדעת הרמב"ן (בעל מגילת אסתר), שיש מצווה באכילת פירות שביעית! אמנם יותר קל ונוח לקנות פירות שאינם קדושים בקדושת שביעית, אולם הקשיים המתעוררים

כאשר משתמשים בפירות קדושים הם בהחלט ברי התמודדות. בדרך כלל, אדם האוכל בצורה רגילה כדרך רוב בני האדם, אינו נתקל בשינויים גדולים מדי בדרך אכילתו, והדינים הרלוונטיים עבורו מתבטאים בעיקר בצורת ההתייחסות לשאריות המזון. בנוסף לכך, גם אם חלק מהלכות שמירת קדושת שביעית דורשות השקעה, הרי שהזכות העצומה לאכול פירות שביעית גוברת על כל הקשיים שבדרך. קדושת שביעית נמצאת כיום בתוצרת של אוצר בית דין (או ביבול הנקטף מן הגינה שלנו). שימוש בפירות ארץ ישראל, וקל וחומר שימוש בפירות שביעית, מהווה זכות עצומה, ולכן אנו צריכים לשמוח במאמץ הכרוך בשמירה על קדושתם!

יש אנשים הנופלים בעקבות אירוע רפואי או שמחה, ועשויים להישאר נזקקים לכל חייהם. שמיטת כספים, אחת לשבע שנים, מוחקת חובות. כולם יכולים להתחיל מחדש.

#### **אדר כיצד משקים את הגינה בשמיטה?**

ניתן להשקות את הגינה בשמיטה באופן הנדרש לקיומה, אך לא מעבר לכך. אמנם, לדעת הרבה פוסקים כאשר מפעילים את הממטרות לצורך קיומי של הגינה, ניתן להשאירן פתוחות כמה שרוצים. הדבר אפשרי במיוחד כאשר מפעילים את הממטרות באמצעות מחשב. לכן, בשנת השמיטה יש לדאוג שהמרווח בין ההשקיות יהיה גדול יותר מכרגיל (בצורה המינימאלית ההכרחית לצמח – למשל, אם בדרך כלל רגילים להשקות פעם בשלושה ימים, ישקו פעם בשבוע, בהתאם לתנאי הצמח והמיקום), אולם ניתן להאריך את זמן ההשקיה כפי הרצוי.

#### **ביעור פירות שביעית**

לאחר שסוג מסוים של פירות שביעית כבר לא נמצא בשדה, יש לקיים בו מצוות ביעור (בלוחות ביעור ניתן לראות מתי יש לקיים ביעור בכל סוג פרי או ירק). כשמגיע זמן הביעור (לקראת סוף השמיטה או אפילו בשנה שאחריה), יש להפקיר את הפירות בפני שלושה (ולומר להם "אחינו כל בית ישראל – כל הרוצה ליטול – יבוא ויטול!"), ורצוי להוציאם מהבית או לפחות מחוץ למפתן הדלת. אמנם, לאחר ההפקרה מותר לזכות בחזרה בפירות. כאשר זמן הביעור מסופק אין לזכות בחזרה בפירות, אך ניתן להכניסם לבית ובכל פעם שמשתמשים בפרי מסוים - לזכות באותו פרי חזרה.

השמיטה מחנכת אותנו שלא ייתפס לרכושנות על אשר לו, ויוכל לרכוש את מידת הוויתור. כאשר ירכוש מידה זו לגבי אדמתו, בוודאי תשפיע מידה זו גם על התנהגותו בשאר התחומים: ויתור לחבריו, וויתור בין איש לאשתו; ויתור בכביש. הוויתור מראה על עומק, על ענווה, על יכולת לתפוס את המציאות בצורה רחבה ולאפשר גם לאחרים לתפוס את מקומם.

#### **ניסן האם מותר לכסח דשא בשמיטה?**

ניתן לכסח בשמיטה את הדשא למטרות נוי – כלומר, במטרה של "תספורת" ולא לשם גידול טוב יותר, ואף ניתן לעשות זאת באופן הרגיל. למעשה, יש אפילו עדיפות לכסח את הדשא

במקרה כזה באופן רגיל, כיוון שאם מחכים זמן רב הכיסוח יועיל גם להצמחה טובה יותר של הדשא (כדי שיגיע אור לעלים התחתונים וכדי להביא להתחדשות הדשא). אולם, אין לכסח דשא שאיננו מלא, כי מטרת הכיסוח היא למלא את ה"חורים" שבדשא. גדר חיה: אין לגזום בשמיטה גדר חיה שעדיין איננה מלאה, כיוון שהגזום גורם לגידול ולמילוי שלה. אם מדובר על גדר חיה מלאה, מותר לגזום אותה למטרות נוי (אך עדיף לעשות זאת רק כשיש צורך), ובוודאי שמותר לגזום אותה אם היא מפריעה למעבר.

אין לך תחושת בעלות גדולה יותר, מאשר היכולת להרוס! לכן בשנת השמיטה אסור לאדם להרוס את הפירות, כי אין הוא בעלים על הפירות (מפי מו"ח הרב בלומנצויג שליט"א). מכאן נלמד: אדם איננו יכול להרוס את העולם, כי העולם איננו שלו. השמיטה תלמד אותנו לשמור על העולם, לשמור על הקיים, לא לזרוק ולא לבזבז. להעריך את כל הדברים הטובים שיש לנו ולדעת לשמור עליהם.

#### מה עושים עם השאריות? אייר

באופן עקרוני, אין חובה לאכול את כל השאריות של הפירות הקדושים. למרות זאת, ראוי להשתדל לבשל בכמות מתאימה או לאכול את האוכל הקדוש גם בארוחות נוספות, כדי לדאוג לכתחילה שתישארנה שאריות מעטות ככל האפשר מהפירות הקדושים. זו הזדמנות מיוחדת לחנך את הילדים לקדושה, ולחנך אותם לשמור על הפירות והירקות ולא לזרוקם לחינם. אם נשארו שאריות שלא נאכלו, אין לזרוק אותן לפח האשפה הרגיל! כיצד מטפלים בשאריות? שמים בשקית, קושרים וזורקים לפח (או לאחר שהשקית מתמלאת). אמנם, כדאי לייחד כלי לקדושת שביעית. בכלי זה שמים את שאריות השמיטה (אם ישנו סלט שיש בו ירקות קדושים וירקות רגילים, ניתן לשים את כל הסלט בכלי השמיטה). לפני ששמים את שאריות הארוחה החדשה, יש לשים נייר על השאריות הקודמות (כדי שהשאריות החדשות לא יתקלקלו ישירות על ידי השאריות הישנות. ויש המהדרים לשמור את השקית לכמה ימים ורק לאחר שהשאריות התקלקלו – לזרוק את השקית לפח הגדול. דבר זה איננו חובה מצד הדין). לא כדאי לכתוב על הכלי "פח שמיטה" (פח ושמיטה – הם שני מושגים הפוכים!) אלא קדושת שביעית. וכדאי לייחד כלי יפה למטרה זו.

**ביטוי** ייחודי זה מופיע רק בשבת ובשמיטה! חיבור נשמתנו לאלקים – זהו המרכז שממנו הכל אמור לנבוע. האם אין אנו שוקעים כל העת בעיסוק בעולם החומרי? האם ניתן בשמיטה לרומם את חיינו ולהוסיף להם מימד רוחני? השמיטה מנסה לעצור את שטף החיים, להבין מה באמת חשוב. בשש השנים עבדנו בכדי שתהיה אפשרות בשנה זו לעסוק ברוח, לעסוק בעצמנו, בנשמתנו.

**במהלך השנים**, האדם משתעבד לאדמתו, משתעבד לעבודתו. לעתים השיעבוד גדול כל כך, עד שאין אנו שמים לב שהעבודה היא אמצעי לשכלול עולם, אמצעי לבניית משפחתנו – אמצעי ולא מטרה! השמיטה מסייעת בידנו לעצור את השיעבוד. להרפות, לחשוב, להרהר. בתום השמיטה, ישוב האדם לעבודה מלאה, אולם, לאחר מחשבה, לאחר הבנה מהם באמת הדברים החשובים בעולם, ומהי מקומה של העבודה בתוך כל אלו.

## תמוז

### זיבול הגינה, גיזום וריסוס

זיבול הגינה: אין לזבל את הגינה בשמיטה (פרט למקרים חריגים מאוד, בדרך כלל רק אצל חקלאים). כיום ניתן לשים בתחילת השנה זבל המתפרק לאט (איטיי שחרור) ומספיק לשנה שלמה. לכן, יש לעשות פעולה זו לפני השמיטה. גיזום: אין לגזום בשמיטה, אלא אם כן ישנו ענף חולה שרוצים להסירו או כאשר ברור שהגיזום הוא לצורך יצירת מעבר בשביל וכדומה. ריסוס: מותר לרסס פרי כדי שלא יאכלו אותו מזיקים, אבל עדיף להסתפק בפריסת רשת.

**קיום השמיטה** הוא רק בארץ ישראל! קיומה של השמיטה מביא אותנו להיות מודעים לכך שזו אדמת קודש, ולכן שומרים עליה מכל משמר, מחזקים ומטפחים אותה. זהו המשך החיבור המיוחד בין הקב"ה, עם ישראל וארץ ישראל. קיום השמיטה בארץ, מרומם ומשמח אותנו, על הזכות לשוב להיות בארצנו, בארץ הקודש, לשמור עליה ולקדש אותה.

**פגש אותי אדם אחד ואמר לי:** "לפני כמה שנים הכנתי גינה יפה, עם עצי פרי רבים. הרב, אני יודע שכתבת ספר על השמיטה, ורציתי לומר לך משהו". הרהרתי לעצמי, בוודאי רוצה הוא פתרון לכך שכל השקעתו לא תיהרס בשמיטה. עודני מהרהר, ואדם זה ממשיך: "אני מחכה ומצפה לשנת השמיטה. שתלתי את הגינה בכדי שאוכל להפקירה בשמיטה!". כמה נפלא הדבר. אלפי שנים עם ישראל יכול היה רק לחלום על השמיטה. זכינו לחזור לארץ ישראל, לחיות בארץ קדושה, לאכול פירות בקדושה, ואחת לשבע שנים להתקדש שוב במצוות השמיטה. השמיטה איננה דבר מרתייע. אדרבה, זו זכותנו המיוחדת להתחבר למשהו גבוה ומיוחד, לחוש את קדושת הארץ המיוחדת שבה זוכים אנו לחיות.

## אב

### מה עושים עם שאריות מרק?

במרק ירקות ישנה קדושה גם בנוזל עצמו (למעט מים שבישלו בהם תפוחי אדמה, כיוון שהטעם לא השביח את המים). יש המקלים להשאיר את המרק מחוץ למקרר למשך לילה, ואחר כך טעמו נחשב 'פגום' וניתן לזרוק אותו לפח האשפה כרגיל. אולם פתרון טוב יותר, הוא לשים את שאריות הנוזל בתוך שקית אטומה ולהניח אותה בפח האשפה הרגיל. כיום קל מאד להשיג שקיות אטומות, ולכן נדמה שהפתרון האחרון הוא המתאים ביותר. למרות זאת, לנוהגים כפתרון הראשון יש על מה לסמוך. קליפות: ניתן לזרוק לפח האשפה קליפות שאינן ראויות

למאכל. גלעיני פירות שנשאר עליהם מבשר הפרי: רצוי לאכול את הפרי עד כמה שניתן. אם לאחר מכן עדיין נשארו על הפרי שאריות, ניתן להקל ולזרוק את הגלעין לפח הרגיל. ניתן לשטוף כרגיל שאריות שנותרו דבוקים על סיר או צלחת.

השמיטה איננה רק דבר פרטי. היא מחברת את עם ישראל למערכת אחת השובתת יחד, העוזרת איש לרעהו. עם שלם העוסק בחסד, העוסק ברוח, העוסק בנשמתו - מגיע לעוצמה מיוחדת, לגיבוש של העם כולו סביב מטרות גבוהות, מטרות של שליחות, עשייה וחסד.

#### אלול שינוי מהאכילה הרגילה

בנוסף לשמירה על שאריות קדושות, אסור לשנות מהאכילה הרגילה של הפירות הקדושים עצמם. לכן: סחיטה: אין לסחוט פרי שלא רגילים לסוחטו. כמובן שגם בפירות המותרים בסחיטה, רצוי לסחוט את הפרי עד כמה שניתן כדי למעט בהפסדו. אמנם, כיום, סוחטים כמעט את כל הפירות ולכן הדבר מותר גם בשמיטה. ריסוק: מותר לרסק את הפירות הקדושים באמצעות מזלג או מגרדת (פומפיה) וכדומה. אם מרסקים את הפירות בבלנדר או בצורה אחרת היוצרת מהפרי עיסה נוזלית מאד, ראוי לרסק רק דברים שאנשים רגילים לרסק בצורה כזו (וגם דבר זה מקובל כיום ברוב המאכלים). מכל מקום, לצורך תינוק מותר לרסק גם פירות שמבוגרים אינם רגילים לאכול כשהם מרוסקים.

השמיטה מלמדת אותנו שעלינו להסתפק במה שיש. לא יהיו בשנה זו כל סוגי הפירות והירקות כמו בכל השנים, ובכל זאת, נוכל להסתדר בה בצורה טובה, ואף להעצים נקודות אחרות שבשנות מסחר רגילות – נבלעות במירוץ החיים. העולם המודרני מנסה ללמד אותנו לקנות דברים שאין לנו צריכים, לחמוד דברים שאינם נצרכים ואולי אף אינם מתאימים להווי החיים שלנו. העולם המודרני מנסה למשוך אותנו לקנות לפי ראות עינינו, ולא לחיות בהתאם ליכולת.

#### שמיטת כספים

מצווה לשמוט את כל החובות בשביעית. לדעת רוב הראשונים האיסור של "לא יגוש" הוא בסוף השמיטה. אם בא הלווה להחזיר את החוב לאחר השמיטה (כאשר לא עשו פרוזבול), צריך המלווה לומר לו "משמט אני". אולם, רוח חכמים נוחה כאשר הלווה אומר "אף על פי כן" ומחזיר את החוב. אלו חובות מתבטלים? רק חוב שזמן הפירעון שלו לפני תום השמיטה – מתבטל. אולם, חוב שזמן הפירעון שלו חל לאחר סיום השמיטה אינו בטל. חסכוניות בנק: אם מועד הפירעון הוא לאחר שנת השמיטה ברור שאיננו בטל. אם מועד הפירעון חל קודם, לכאורה החסכון בטל. אולם, יש רבים הסבורים שהחוב איננו מתבטל, כי לדעתם חוב שאיננו נובע מהלוואה, איננו בטל, והחובות בבנקים נעשים על ידי "היתר עסקא", וכיוון שזו עסקה בין הבנק ובין הלקוח, הרי שאינה בטלה. למרות זאת, נוהגים לכלול גם את הבנקים בפרוזבול. משכורת וכן קניות בחנות הנעשות בהקפה – מצד הדין אינן בטלות (אינן חוב שהגיע מהלוואה),

---

אך כיוון שיש הסבורים שהן בטלות, טוב לעשות פרוזבול עבורן.

כספי צדקה – אינם נשמטים (החוב ממשיך להיות קיים). פרוזבול: על ידי כתיבת פרוזבול מוסרים את החובות לבית הדין ולכן הם לא נשמטים (רצוי לכתוב פרוזבול גם עבור חסכוניות בבנק). לאחר כתיבת הפרוזבול יש הנוהגים לתת הלוואה, אפילו קטנה, כדי לקיים מצוות שמיטת כספים. הפרוזבול ייכתב לפני סוף השמיטה (בדרך כלל בחודש אלול, כדי שיכלול את כל ההלוואות שפרעונים בשנה זו).

---